

Föräldraskapande och professionell följsamhet på familjecentralers öppna förskolor – en programteori

Agneta Abrahamsson¹ Vibeke Bing²

¹Forskningssamordnare FoUrum Jönköping och lektor Högskolan Kristianstad Forskningsplattformen för Närsjukvård. E-post: agneta.abrahamsson@regionjonkoping.se. ²Utvecklings- och kvalitetsamordnare Backa Läkarhusgruppen Göteborg. E-post: vibeke.bing@backalakarhusgruppen.se.

Familjecentralens verksamhetsidé för öppna förskolan på familjecentraler – formulerat som en hypotes - har utvärderats steg för steg genom att samla in data på sammanlagd sex familjecentraler för att pröva hållbarheten i hypotesen. Utvärderingen visar på ett föräldraskapande bland småbarnsföräldrar genom att de lär sig om barn och föräldraskap, får möjlighet att utöka sitt sociala kontaktnät och att bara vara i en trygg omgivning där socialt stöd finns till hands. De får tillsammans med andra känna sig 'good enough' som en vanlig förälder med ett normalt barn. Professionell följsamhet utmärker personalens arbetssätt. De bedömer den "mognadsgrad" som föräldern befinner sig i för att söka stöd och anpassar sitt förhållningssätt till föräldern genom fysiskt avstånd och djup i samtalet. På så vis kan pedagogiska, sociala och psykologiska mekanismer triggas igång och förklara de resultat som föräldrar upplever för dem själva och deras barn. Artikeln avslutas med en omformulerad hypotes om öppna förskolors verksamhet på familjecentraler.

This theory-based evaluation assesses the rationale of activities at open pre-schools in family centres. A hypothesis is stepwise tested at six family centres. The results are presented as a program theory. The context of the open pre-schools in family centres offers parents learning opportunities and professional support in order to become better parents. The activities further enhance in a safe environment, cooperation with other parents whereby the feeling of being as good in parenting as a normal parent with a normal child is encouraged. Further it helps in increasing their social network, getting social support and encouragement in increasing the parental relationship with their child. The personnel involved use professional compliance as their main strategy. They judge the parents' awareness and readiness for extra support if they determine that parents are in need. They then adapt the best way in approaching the individual parent accordingly with regard to physical closeness as well as with the depth of the conversation. By working in this manner, the pedagogical, the social and the psychological mechanisms are triggered in improving relationships between parents and their children, explained by the results experienced by the parents themselves. The article ends with a reformulated hypothesis.

Introduktion

Föräldrar känner sig ofta osäkra i den nya situationen med ett nyfött barn. Förmågan att hantera situationen varierar beroende på vilka psykologiska och sociala resurser som finns inom och runt omkring familjen (Leone 2008, Östberg and Hagekull 2000). Det är svårt att förutse föräldrars behov av stöd eftersom det varierar från dag till dag beroende på vad som händer. Till familjecentraler med en drop-in verksamhet – öppna förskolan - kan föräldrar komma närhelst de själva vill och känner att de behöver. Tidigare utvärderingar, har visat på att föräldrar uppskattar denna drop-in verksamhet. Däremot har inte verksamheten tidigare utvärderats mer ingående för att utveckla djupare förståelse för hur verksamheten fungerar för de föräldrar med små barn som använder sig av öppna förskolan.

Syfte med den här utvärderingen är att pröva om antaganden och teorier om familjecentraler som idé motsvaras av föräldrars och personals uppfattningar om den vardagliga verksamheten på sex familjecentraler. Utvärderingens

frågeställningar har formulerats enligt Leone (2007): Vad fungerar för föräldrar med småbarn? Vad bidrar sammanhanget på öppna förskolan på familjecentralen med till det sammanhang som föräldrar med småbarn befinner sig i? Varför fungerar insatserna? Vilka är de mekanismer som sätts igång och leder till resultat för föräldrar med småbarn?

Utvärderingens ansats och metod

Utvärderingen genomfördes enligt en teoribaserad utvärderingsansats (Mercier et al. 2000, Weiss 1997). Ansatsen tar som utgångspunkt de antagandens och teorier som en verksamhet grundar sig på för att testa om de håller i den vardagliga praktiken. Aktuell forskning och utvärderarnas kunskap, erfarenhet och förförståelse användes som utgångspunkt för att formulera en hypotes om verksamheten vid familjecentralernas öppna förskolor. En av utvärderarna har lång erfarenhet i att utveckla familjecentraler och den andre har erfarenhet från forskning om familjecentraler. Hypotesen skulle sedan prövas empiriskt. Hypotesen till-

Öppna förskolan på familjecentralen fungerar som en jordmån dit föräldrar är välkomna att utvecklas och lära tillsammans med andra utan krav på att prestera. Det finns utrymme för samtal om tidigare erfarenheter. Den öppna förskolan har påverkat familjecentralen att komma närmare och bli mer tillgänglig för familjer.

Dimensioner:

- Anknnytning mellan barn och förälder
- Socialt nätverk och stöd

Personalen skapar struktur och en vänlig atmosfär som förutsättning för flexibilitet, dynamik, trygghet och erkännande av individen.

sammans med den ytterligare kunskap som genererades i empirin skulle sedan användas för att formulera en programteori för verksamheten.

En programteori är enligt Chen (1990), en teori för hur den öppna verksamheten på familjecentraler fungerar och under vilka villkor, men också hur den bör fungera. Programteorier utgår ifrån vardagsteorier som beskriver hur man tänker om det man gör i vardagen. De beskriver varför, som i det här fallet personal, gör något och hur det de gör förväntas leda till resultat. Professionellas vardagsteorier grundar sig i såväl utbildning som i egna erfarenheter inom yrket och privat (Springett and Young 2002). De är i allmänhet outtalade, men kan skrivas ner och kallas då för programteorier. Programteorier kan användas för att utvärdera insatser och kan i nästa skede användas för att höja kvaliteten på det vardagliga arbetet (Blom & Morén, 2007).

Urval, datainsamling och analysmetod

Datainsamlingen genomfördes stegvis på sex familjecentraler. Det främsta kriteriet för urvalet av familjecentralerna var rikhet på information. Andra kriterier var att de skulle omfatta både storstad och mindre orter, samt förorter och mer varierad bebyggelse.

På en familjecentral åt gången genomfördes följande datainsamling:

- Telefonintervjuer med personal som regelbundet arbetar i den öppna förskolan. Frågor om hur de ser på det som händer, vad de gör och vilken av-

sikt de har med sitt arbete (sammanlagt 16 personal; förskollärare, socionomer och bibliotekarie).

- Intervjuer på familjecentralen med föräldrar om hur de ser på det som händer och hur det har gagnat dem och deras barn (sammanlagt 40 föräldrar; 29 mammor, 11 pappor).
- Gruppintervju med både den personal som intervjuats tidigare och de intervjuade föräldrar som hade möjlighet att delta. Gruppintervjuerna genomfördes på familjecentralerna.

Hypotesen testades stegvis med utgångspunkt i personalens och föräldrarnas erfarenheter av verksamheten (Abma and Widdershoven 2005). En djupare förståelse utvecklades för mekanismer mellan aktiviteter och händelser inom sammanhanget på öppna förskolan och resultat. Personalens uppfattningar jämfördes på olika vis med föräldrarnas.

Nya frågor utvecklades efterhand efter varje familjecentral för att testa värdet av hypotesen:

- Vad händer på öppna förskolan?
- Hur är det att vara förälder på öppna förskolan?
- Vad gör personalen som är så bra på öppna förskolan som en mötesplats?
- Hur fungerar öppna förskolan som brobyggare till det svenska samhället?
- Hur gagnas föräldrar av öppna förskolan på familjecentralen jämfört med andra mötesplatser?
- Vad utgörs de gemensamma upplevelserna mellan föräldrar och barn av?

Hypotesen testades sålunda steg för steg med utgångspunkt i personalens

och föräldrarnas erfarenheter av verksamheten (Halvorsen 2009). En djupare förståelse utvecklades successivt av mekanismerna mellan aktiviteter och händelser inom sammanhanget på öppna förskolan och resultat. På så vis kunde en programteori växa fram efter besöken på var och en av de sex familjecentralerna.

Resultat

Här presenteras den programteori om öppna förskolans verksamhet på familjecentraler som kunde beskrivas i slutet av utvärderingen. I den första delen redogörs för föräldrars uppfattningar om vad sammanhanget resulterat i för dem själva och deras barn. I den andra delen redogörs för aktiviteter och händelser inom sammanhanget - den öppna förskolan på familjecentraler. I den sista delen redogörs för mekanismer som förklaringar till resultaten.

Vad kan öppna förskolan bidra med?

Att få lära sig det man behöver som förälder och som barn

Under intervjuerna berättar föräldrar om allt som finns att lära om det nya som sker när barnet är litet. De lär sig hur deras barn kommer att utvecklas när de iakttar äldre barn på öppna förskolan. Genom information lär de om sociala förmåner, som till exempel det nya vårdnadsbidraget. De lär också mycket om sjukdom och hälsa. De nyblivna föräldrarna lär av varandra, av egna och varandras barn. De upptäcker sidor hos sig själva och får stöd att lära sig hantera situationer som sätter tålamodet på prov.

– *Man undersöker vad man kan göra an-norlunda och kan få råd. Alla föräldrar är ju inte likadana. Jaså, gör du så? Sen kan man testa. Om barnet sover eller inte, äter eller inte. Man får tips och kommer fram till bra lösningar som passar just mig.* (Förälder)

I det vardagliga umgänget med andra får alla föräldrar och i synnerhet de som kommer från andra länder nya erfarenheter. Språkinläringen stärks också genom mer strukturerade aktiviteter som till exempel sångstunderna och tillgången till böcker.

– *Det är bra att få träna språket och att barnen får leka. Jag kommer varje vecka fyra gånger. Jag har lärt mig mycket svenska här. Jag har också lärt mig socialt. Hur man ska umgås med svenskar.* (Förälder)

En förälder berättar hur hon lärt sig svenska på öppna förskolan. Eftersom hon idag pratar bra svenska kan hon själv lära andra föräldrar.

Att bara vara och känna sig trygg att socialt stöd finns till hands

Föräldrarna kan "bara vara" tillsammans med barnet utan att prestera. De litar på personalen som de vet möter många barn och vet vad som är normalt. Särskilt betydelsefullt är det för föräldrar med sjukliga eller funktionshinderade barn. Föräldrar känner sig trygga eftersom de vet att föräldrar och all personal i huset finns tillgänglig. En mamma från ett annat land säger:

– *Det har betytt mycket eftersom jag inte har min mamma här. Jag trodde att jag skulle bli tvungen att läsa i en bok istället. Nu har jag andra omkring mig som jag kan fråga.* (Förälder)

Den ansvarsbörda föräldrar känner kan de dela med andra som lever i samma livssituation och "småbarnsröra".

Att få känna sig som en vanlig förälder med ett normalt barn

Alla föräldrar vill känna sig som en vanlig förälder och för föräldrar som i ett tidigare liv levt i utkanten av samhället är behovet extra starkt. "Good enough" är uttryck som både föräldrar och personal använder sig av för att beskriva den bekräftelse man får som förälder på att barnet är som andra barn och att det man gör är riktigt. En trebarnsförälder säger:

– *Man kommer hit och blir stolt och mallig. Om man haft det tungt och jobbigt sträcker man på sig när man hör någon säga vad duktiga barnen är. Man burrar upp sig lite extra här.* (Förälder)

Gemenskapen på öppna förskolan på familjecentralen rustar dem som föräldrar genom "föräldraskapandet" tillsammans med andra. Barnet blir lyckligt över att komma till öppna förskolan och barn och föräldrar återvänder hem nöjda och uppmuntrade efter att ha gjort något tillsammans.

Föräldrar och barn får fler vänner och bekanta

På öppna förskolan finns möjlighet till vuxenkontakter och vänskap kan uppstå som kan hålla under lång tid. Ett exempel är en förälders faster som hade fått sina nuvarande bästa väninnor på öppna förskolan för 20 år sedan. En nyinflyttad mamma berättar hur värdefullt det varit att träffa andra vuxna. Föräldrar passar av och till varandras barn, hemma eller på öppna förskolan. För ensamstående är detta särskilt värdefullt:

– *På familjecentralen har jag fått många kompisar. Det startar ju på Mvc i föräldragruppen där man som gravid och förstagångs-*

förälder går 4-5 gånger. Där träffar man andra som väntar barn. Sen fortsätter det med babykaféet och öppna förskolan. (Förälder)

De allra yngsta barnen lär sig samarbete och inskolningen på den vanliga förskolan underlättas, något som i synnerhet är värdefullt för blyga och osäkra barn. Barn från olika länder umgås utan språkliga hinder och bygger broar mellan familjer och kulturer. Föräldrar får hjälp att förstå och förklara likheter och skillnader mellan hemlandets och den svenska kulturens sätt att se på barn och föräldraskap. Något som liknar en utvidgad familj eller släkt kan bli resultatet av nyfunna kontakter inom och mellan olika etniska grupper och mellan nya och infödda svenskar. Under en intervju säger en pappa så här:

– *Jag har lärt mig sjunga barnsånger. En gång kom jag på mig med att undra hur har jag hamnat här? Jag satt där tillsammans med en massa mammor med slöja och sjöng barnsånger och jag tyckte om det. Mitt liv har blivit helt annorlunda. Det var härligt.* (Förälder)

Över huvudtaget kan man se hur människor från olika sociala skikt utbyter kunskap om varandras erfarenheter och bakgrunder. De deltar i ett gemensamt föräldraskapande. Det vill säga att de skapar tillsammans en tryggare identitet som föräldrar inom sammanhanget på den öppna förskolan på familjecentralen.

Vad bidrar öppna förskolan med och vad händer?

Efter att datainsamlingen vid de sex familjecentralerna var klar deltog de 12 personal som hade intervjuats tidigare

i en avslutande dialogcirkel¹. Utgångspunkten för dialogen var en i förväg utsänd preliminär datasammanställning och frågan ”Hur kan vi förklara det som händer på öppna förskolan på familjecentralen?”. Under dialogcirkeln gjordes en insikt som användes för att komplettera den initiala hypotesen. Deltagarna insåg att all personal, var och en inom sin familjecentral, hade utvecklat ett gemensamt förhållnings-sätt och arbetssätt till föräldrar och barn som vi benämner professionell följsamhet. Det handlar om en ”fingertoppskänslighet” där personalen glider in och ut ur relationer i grupper och till enskilda föräldrar och använder sig själva och sina erfarenheter som redskap. De väljer att relatera på olika vis till en förälder genom att bedöma närhet och djup i samtalet beroende på föräldrarnas aktuella ”mognadsgrad” för att söka stöd.

– *Ofta är det inte moget utan vi väntar till det lämpar sig att ta upp olika saker. Vi bidar tiden till det lämpar sig att ta saker som är svårt för stunden. Plötsligt händer något som gör att det vi arbetat på länge händer. Förtröende för mig behövs för om det ska fungera. (Förskolelärare)*

Den professionella följsamheten verkar vara ett genomgående tema i förhållningssättet till besökarna. Fokus är att gynna ett positivt föräldraskapande genom; individuellt bemötande, främjande av dialog, tillåtande och trygg atmosfär, stärkande av föräldra-barn relationer, samt stärkande av föräldrars handlingsberedskap.

Individuellt bemötande

All personal framhåller att bemötandet av föräldrar och barn är A och O för att de skall komma till öppna förskolan och känna sig bekväm när de är där. Mödra- och barnhälsovården har självklara rutiner, men det är en annan sak att känna sig bekväm med att komma in i den öppna verksamheten. Varje besökare välkomnas när de anländer.

– *Jag tror att det är gemensamt för alla föräldrar att de behöver se andra föräldrar vara med sina barn. Pappor kanske är föräldralediga för första gången. Här kan de se andra pappor och får se hur det kan vara. Hur gör jag i denna kvinnovärld? (Förskollärare)*

Främjande av dialog

Personalen betraktar de ständigt pågående samtalen som en överordnad aktivitet för att få igång processer för lärande och gemenskap. Allt utgår från barn och föräldraskap och personalen hämtar ständigt in synpunkter från besökarna samtidigt som de värnar om föräldrarnas integritet för att ingen skall behöva känna sig utlämnad. Om det behövs får föräldern ett samtal i enrum.

– *Det har jättestor betydelse att de får kontakt med andra föräldrar. Här kan de bara vara och inte behöva blotta sig själva. De kan lysna på andra som också har problem. Helt plötsligt sitter de i ett hörn och talar naturligt med mig utan att de behöver utmärka sig. (Socionom)*

Ett samtal med en enskild förälder kan samtidigt handla om andra som finns runtomkring. Genom att inleda ett samtal med andra som har lättare för att tala om liknande problem som en

¹Deltagarna i dialogcirkeln fick i tur ordning tala till punkt och samtalet gick runt i cirklar. Den inledande frågan som ställdes var; hur kan vi förklara det som händer på öppna förskolan på familjecentralen? Metoden utarbetad av institutet is. www.diapraxis.org

osäker förälder har, kan den ängslige och tysta föräldern vid sidan om få utbyte av samtalet.

Tillåtande och trygg atmosfär

Genomgående för personalen är att de skapar ramar för ett umgänge som inkluderar alla barn och vuxna. Föräldrar ska kunna släppa på fasaden av den duktiga föräldern med ett lugnt och snällt barn. När de delar erfarenheter med varandra och får de möjlighet att växa i sitt föräldraskap. Inga frågor ska vara dumma och personalens intresse för barnen ska bidra till känslan av lugn och trygghet.

– *Vi behöver finnas till hands, vara en sorts spindel i nätet som förmedlar kontakter. Man visar att allting är normalt och att alla är lika viktiga. Barnen är i centrum och utifrån barnen når vi föräldrarna och utifrån föräldrarna når vi barnen. Vi har ett viktigt motto – att vara är gott nog. (Förskollärare)*

Stärkande av relationer föräldrar-barn

Det naturliga samspelet mellan barn och föräldrar stärks genom att uppmuntra föräldrar till att umgås med, ta ansvar för och lära av sina barn. En svag anknytning kan förhoppningsvis värmas genom olika aktiviteter som sångstunder, bokläsning, mat- och fikastunder. Bemötandet av barnen vill visa föräldrar att man kan prata, ta ögonkontakt och föra samtal även med bebisar och små barn.

– *Vi är väldigt mycket inne på anknytning och bekräftelse. Många föräldrar tvivlar på att de klarar av att få barnet att lugna sig och att älska dem. Man pratar om det goda hos föräldern och om barnet hur underbart det är, om beröring och att samtala med barnet.*

Bekräftelse ger en positiv genomströmning i kroppen hos alla och stärker de positiva sidorna hos föräldrar och hos barn (Förskollärare)

Man vill ge föräldrar och barn en gemensam upplevelse. Den gemensamma sångstunden är en del av rutinerna på de öppna förskolorna och avslutar dagen strax innan alla går hem.

Stärkande av handlingsberedskap hos föräldrar

En avsikt med familjecentralens dagliga samarbete är att föräldrar, som har det kämpigt, tidigt och snabbt skall få hjälp i sitt föräldraskap. Föräldrarnas handlingsberedskap försöker personalen stärka genom att stödja dem att själva hitta svar på sina frågor och lösningar på vardagliga problem. Men de kan också få råd av personalen som är experter på barn. Barnmorskorna, barnhälsovårdens sjuksköterskor, psykologerna och socionomerna finns inom räckhåll och personalen på öppna förskolan fungerar som en sammanhållande länk.

Vilka mekanismer sätts igång?

De mekanismer som sätts igång och leder till att småbarnsföräldrar och deras barn gynnas av det sammanhang som erbjuds på familjecentralens öppna förskola är svåra att observera och även att tala om. Den professionella följsamheten används för att så effektivt som möjligt sätta igång mekanismer som stärker föräldrar i att bli föräldrar.

Vi har utifrån det empiriska materialet och med stöd i vetenskapliga teorier kunnat urskilja tre mekanismer; den

pedagogiska, den sociala och den psykologiska. De tre mekanismerna bör ses som delar av en helhet som påverkar varandra ömsesidigt. Tillsammans förklarar de varför småbarnsföräldrar och barn gynnas av sammanhanget på öppna förskolan på familjecentraler.

Den pedagogiska mekanismen

Jordmånen för den pedagogiska mekanismen är god genom föräldrars starka motivation att vilja ge sitt barn en god start (Abrahamsson 2002). Hela miljön som omger barnen och föräldrarna på öppna förskolan möter upp viljan att lära sig. Sammanhanget på öppna förskolan kan ses som en lärande miljö för föräldraskapande där alla lär och alla lär ut. Pedagogiska utgångspunkter som personalen använder sig av är frigörande pedagogik - där föräldrarna lär utifrån vad de har upptäckt att de har behov att lära sig något om (Freire 2002). "Learning by doing" – här finns erfarenheter, sakkunskap och möjlighet att lära genom att prova olika aktiviteter och olika sätt att vara (Dewey 2004). Modellinlärning genom att besökarna ser hur andra gör och sedan själva provar om det fungerar (Bandura 1986). Den pedagogiska mekanismen triggas igång genom att öppna förskolan på familjecentralen är öppen för föräldrar där de kan dela erfarenheter och vill ta till sig det de behöver utifrån egna behov av information och kunskap.

Den sociala mekanismen

Den sociala mekanismen triggas igång i möten som äger rum mellan barn, föräldrar och personal i en avgörande fas i livet. Gemenskapen passar väl in

i en period med den stress som föräldrar känner när en ny medlem ska införlivas i familjen (Östberg and Hagekull 2000). Föräldrar får stöd att successivt växa in i föräldraskapet. Eftersom behoven varierar kan det som är avgörande för några vara bara bonus för andra. En tillåtande och tillitsfull stämning gör det enklare att diskutera sådant som vanligtvis hålls inom familjen som till exempel problem i relationen med partnern, egen psykisk ohälsa eller oro för barnet. Föräldrar blir genom en prestigelös stämning varandras redskap för föräldraskapande. Vissheten om att man som förälder inte är ensam att vara osäker och tryggheten om att det finns hjälp att få om och när det behövs ökar förutsättningar för att föräldern ska söka hjälp i tid innan problem blir stora.

På öppna förskolan finns mycket skratt, glädje och positiv förstärkning. Både glädje och osäkerhet kan delas i gemenskap med andra föräldrar. Föräldern får distans till sig själv och sina bekymmer genom att de är giltiga för de flesta andra föräldrar.

Den psykologiska mekanismen

Den psykologiska mekanismen handlar om inre förändringar för att våga lita på sig själv som kapabel förälder. Mekanismen har goda förutsättningar för att triggas igång inom sammanhanget på öppna förskolan på en familjecentral. Personalen är navet som tillsammans med barnen medverkar i att väcka föräldrarnas omsorg och intresse. Successivt kan föräldrar växa in i att känna sig som en god förälder.

Barnen brukar trivas på öppna förskolan. De leker och bekräftas av omgivningen. Föräldern kan slappna av, delar barnets glädje och får möjlighet att känna sig lika bra som andra. När de känner att de räcker till för sina barn stärks samspelet med barnet, en förutsättning för att barnets grundtillit ska etableras (Broberg 2006). Självkänslan kan vara svag eller stark, stolt eller skamsen. Alla föräldrar behöver känna att de är viktiga och bra för sina barn. Då stärks självkänslan och barnen får en varmare relation med föräldern.

Diskussion

Utvärderingens design gjordes för att så långt som möjligt vara trogen det som utmärker verksamheten (Mercier mfl 2000), för familjecentralernas öppna förskolors förutsättningar och arbetssätt. Programmet på öppna förskolan består av en både välplanerad och samtidigt en ad hoc verksamhet som fångar händelser som spontant uppstår. Besökarna kommer med sina mer eller mindre omfattande eller för stunden uppdykande behov utan att beställa tid i förväg. Verksamheten kan inte planeras i förväg för enskilda individer utan att det centrala i drop-in verksamheten förloras (Mercier mfl. 2000). En teoribaserad utvärdering möjliggjorde en utvärdering av en naturligt pågående verksamhet.

Svårigheten eller utmaningen som vi har ställts inför är att bedöma värdet av ett program där relationer mellan insatser och resultat är komplexa, svårdefinierbara och beroende av sammanhanget (Spicer and Smith 2008). Vi har försökt hantera problemet genom en

iterative design där vi stegvis har använt oss av sex familjecentraler för att testa hypotesen. Dessutom har vi använt oss av både personal och föräldrar för att spegla deras respektive utsagor - validera den data som insamlats (Donaldson and Lipsey 2006). Personalen ses som primära källor/insiders när det gäller vad som görs och föräldrarna som primära källor/insiders när det gäller resultat (van der Knaap 2004, Halvorsen 2009). Överensstämmelsen mellan personal och föräldrar var mycket hög och visar på att programteorin kan ses rättvisande för öppna förskolor samlokaliserade inom familjecentraler.

Programmets idéram visades vara genomarbetad och hållbart, men vi kan inte utesluta att det finns andra parallella idéramar och programteorier (Abma and Widdershoven 2005) inom familjecentraler i allmänhet. Inom den här utvärderingen hängde intentionen med och det som personalen beskriver att de gör inom sammanhanget på familjecentralen samman med föräldrarnas berättelser om hur de tycker att de och deras barn har gynnats av verksamheten. Den är väl grundad i teorier och praktisk erfarenhet från olika människovårdande yrkesgrupper (Clarke 2006) främst förskollärare, sjuksköterskor och barnmorskors bidrag till helheten på familjecentraler.

Den initiala hypotesen överensstämmer med de insatser som görs på öppna förskolan och med hur främst föräldrar beskriver resultaten för dem och deras barn. Utvärderingen tillförde

kunskap främst när det gäller vidden av föräldrars föräldraskapande tillsammans med andra och professionell följsamhet till besökare. Betydelsen av föräldraskapande och professionell följsamhet har utvecklats genom att

föräldrarna och personalen har haft möjligheter att aktivt delta och reflektera över verksamheten (Hodkinson and Smith 2004). Med grund i utvärderingen kan nu hypotesen formuleras om.

Den öppna förskolan har påverkat familjecentralen att komma närmare och bli mer tillgänglig för småbarnsfamiljer. Öppna förskolan fungerar som en jordmån dit föräldrar är välkomna för föräldraskapande tillsammans med andra utan krav på att prestera. Personalen skapar struktur och en vänlig atmosfär som förutsättning för flexibilitet, dynamik, trygghet och erkännande av individen. Personalen förhåller sig till och arbetar med individer genom professionell följsamhet som maximerar förutsättningar för föräldrar att i gemenskap med andra utvecklas som föräldrar. Anledningen till att föräldrar och barn gynnas förklaras med att föräldrar får möjlighet; att lära sig, att genom gemenskap med andra få distans till sig själv och att få stöd till att knyta an till sitt barn.

Referenser

- Abma, T. A., & Widdershoven, G. A. M. (2005). Sharing stories. Narrative and dialogue in responsive nursing evaluation. *Evaluation & The health professions*, 28, 90-109.
- Abrahamsson A, & Ejlertsson G. A salutogenic perspective could be of practical relevance for smoking prevention among pregnant women. *Midwifery*, 2002;18(4): 323-331.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: a social cognitive theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Broberg, A. (2006). Anknypningsteori: betydelse av nära känslomässiga relationer. Stockholm: Natur och kultur.
- Clarke, A. (2006). Evidence-Based Evaluation in Different Professional Domains: Similarities, Differences and Challenges. In I. Shaw, J. Greene & M. Mark (Eds.), *The Sage handbook of evaluation* (pp. 559-581). London: Sage Publications.
- Dewey, J. (2004). *Individ, skola och samhälle: utbildningsfilosofiska texter*. Stockholm: Natur och kultur.
- Donaldson, S., & Lipsey, M. (2006). Roles for theory in contemporary evaluation practice: Developing practical knowledge. In I. Shaw, J. Greene & M. Mark (Eds.), *The Sage handbook of evaluation*. London: Sage Publications.
- Freire, P. (2002). *Pedagogy of the Oppressed. Pedagogy of the oppressed 30th Anniversary Edition*. New York: Continuum.
- Halvorsen, A. (2009). What Counts in Child Protection and Welfare? *Qualitative Social Work*, 8, 65-81.
- Hodkinson, P., & Smith, J. K. (2004). The relationship between research, policy and practice. In G. Thomas & R. Pring (Eds.), *Evidence-Based Practice in Education*. Berkshire: Open University Press.
- Mercier, C., Piat, M., Peladeau, N., & Dagenais, C. (2000). An application of theory-driven evaluation to a drop-in center. *Evaluation review*, 24, 73-91.
- Spicer, N., & Smith, P. (2008). Evaluating Complex, Area-Based Initiatives in a Context of Change: The Experience of the Children's Fund Initiative. *Evaluation*, 14, 75-90.

tema

Springett, J., & Young, A. (2002). Comparing Theories of Change and participatory approaches to the evaluation of projects within Health Action Zones: Two views from the North West on Engaging community level projects in evaluation. Chichester: Aeneas Press.

van der Knaap, P. (2004). Theory-Based Evaluation and Learning: Possibilities and Challenges. *Evaluation*, 10, 16-34.

Weiss, C. H. (1997). How can theory-based evaluation make greater headway? *Evaluation Review*, 21, 501-524.

Östberg, M., & Hagekull, B. (2000). A structural Modeling Approach to the Understanding of Parenting Stress. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29, 615-625.